

يك طغرى

قباله ازدواج

از
دوران قاجار

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

از
سروان محمود احمدی

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

یک طغری قبالة ازدواج

از دوران قاجار

مقدمه

این قبالة بخط نستعلیق با قلمی بسیار شیوا و انشائی سلیس و دلنشین توأم با ابیات نغز و دلپذیر فارسی، آیات قرآنی، حدیث قدسی و ادعیه مخصوص و متناسب با مضمون متن، ترصیع و نگارش یافته است.

در این سند از نظر انشاء و شیوه خطاطی، روش‌های خاص و برجسته‌ای بکار رفته است که یادآوری چند نکته از آن خالی از لطف نیست:

۱- اغلب کلمات نقطه‌گذاری نشده و انتهای خطوط بطور مورب امتداد یافته است. این شیوه نگارش مخصوص خط تعلیق است و در خط نستعلیق کمتر بنظر میرسد.

۲- در متن کتب و اسنادی که در قدیم با خط نستعلیق تحریر میشد، آیات و احادیث و جملات عربی، اغلب با خط نسخ مشخص میگردید. در این سند تمام مطالب بطور یکنواخت با خط نستعلیق نگاشته شده است.

۳- در کلیه اسناد و مکاتبات دوران قاجار، نام پادشاهان این سلسله، با القاب طولانی و مدح و ثنای مخصوص توأم بوده است. این قباله تنها بذکر نام «احمدشاه» اکتفا کرده و از نوشتن القاب مخصوص و متداول آنزمان که الزاماً بایستی قید میشد خودداری نموده است.

اینک متن قباله برای آگاهی خوانندگان محترم مجله بررسیهای تاریخی درج میگردد.

هوالمؤلف بین القلوب^۱

بسم الله الرحمن الرحيم:

قد وقعت المناكحة المباركة والمصالحة
المسطورة حينما فصل في الكتاب واليه المرجع
والمآب. حرره الاحقر ايماني، محمد بن زين-
العابدين بن محمد الحلبي،^۲ عفى عنهم و عن
جميع الاثامي، بحق محمد وآله وكان في التاريخ
من المستنكح.

۱- خداوند ، دلهارا بهم پیوند میدهد .

۲- عاقد و نویسنده قبالة ازدواج، با چهار واسطه خود را بمرحوم محمدحلی فرزند مرحوم علامه حلی رحمه الله علیه نسبت داده است :

الف - **محمد حلی** : معروف به فخرالمحققین فرزند مرحوم علامه حلی، تولدش بیستم جمادی الاول سنه ۶۲۸ (ه . ق) بوده وفاتش پانزدهم جمادی الاخر سنه ۷۷۱ (ه . ق) اتفاق افتاد. قبرش درحله واقع است (منتخب التواریخ- ص ۳۰۶ تألیف حاج محمد هاشم خراسانی) .

ب - **علامه حلی** : حسن سدیدالدین معروف بعلامه حلی، روز بیست ونهم رمضان سنه ۶۴۸ (ه . ق) تولد یافت. علم حکمت و معقول را از دانشمند معروف

نحمدك يا محلل النكاح والمهور، ونشكرك يا محرم السفاح
والفجور، وصلى الله على محمد وآله الفخور، مادامت السماء والارض
والدهور.^۲

سكر شكرى كه كام طوطى ناطقه را شيرين نمايد. حمد واجب
الوجودى است^۳ كه بنات نبات را هر روزه بفاركارى مشاطة صنع،
بصد آب ورنگك، آرايش مينمايد^۴ و بصيقل قدرت، زنگك كدورت
از آئينة جمال باكمال عروس روزه برمىزدايد، و بمضمون: «انا

ایرانی خواجه نصیرالدین طوسی آموخت. وی در تحکیم و تشیید مبانی مذهب
شیعه اثنی عشری جدیت و کوشش بسیار داشت. در سال ۷۰۹ (ه.ق). سلطان
محمد خدا بنده (الجایتو) را بقبول مذهب شیعه تشویق نمود. سلطان محمد
خدا بنده پس از گرویدن بمذهب شیعه، نام سه نفر از خلفا را از خطبه و سکه
بر انداخت و در توسعه و تعمیم مذهب تشیع کوشش بسیار کرد. مرحوم علامه
حلی کتابهای: ایضاح الاشتباه فی ضیبط تراجم الرجال، تذکره الفقهاء، شرح سفای
ابن سینا و ایضاح معضلات من شرح الاشارات را تألیف کرد. وفاتش یازدهم محرم
۷۲۶ (ه.ق) اتفاق افتاد. قبرش در نجف اشرف واقع است. (فرهنگ دانش و
هنر ص ۱۳۶۶)

۳- سپاس میگوئیم ترا، ای حلال کننده ازدواج و صدق. سپاس بر تو، ای
حرام کننده خونریزی و گناهان. درود بر محمد و خاندان سرفرازش، تاهنگامیکه
آسمان و زمین و روزگاران بر جا است.

۴- خدای یگانه - آنکه وجودش بذات خود او است و محتاج غیر نیست
(فرهنگ عمید).

۵- این قسمت از گلستان سعدی اقتباس شده است: «فراش باد صبا را
گفته تا فرش زهر دین بگسترده و دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات را در مه
زمین پیورده. درختان را بخلمت نوزوی، قباى سبز ورق، در برگرفته و اطفال
شاخ را بقدم موسم ربیع کلاه شکوفه بر سر نهاده...» (دیباچه گلستان سعدی
ص ۶، تصحیح دکتر خلیل خطیب رهبر)

زینا السماء الدنيا بزينة الكواكب»^۶ گوش شب را بگوشوار مرصع، زیب و زیور می‌دهد و بمفاد: «يخرج من بين الصلب والترائب»^۷ گوشت مرده را از آب جهنده^۸ پشت و سینۀ زن و مرد، زندگی می‌بخشد: «تبارك الله احسن الخالقين»^۹.

خالقیکه بمصداق: «وخلقنا الانسان في احسن تقويم»^{۱۰} قامت بنی نوع انسانرا بخوبترین صورتی آراست و بلباس: «ولقد کرما بنی آدم»^{۱۱} پیکر ایشان را به نیکوترین هیئتی آراست. درجائیکه عقل کل^{۱۲} در پی بردن بکنه ذات بیزوالش معترف به: «ما عرفناك حق معرفتك»^{۱۳} و ختم رسل در شناختن صفات جلالش، قائل به: «عجز الواصلون عن صفتك»^{۱۴} گردد، ما را چه حد و یارا و چه قوت

۶- ما زینت دادیم آسمان گیتی را با ستارگان زیبا، (سورۀ الصافات - آیه ۶)

۷- بیرون می‌آید (نطفه) از میان استخوان پشت پدر و سینۀ مادر. (سورۀ الطارق - آیه ۷)

۸- اشاره به آیه شریفه: خلق من ماء دافق (آفریده شد آدمی از آب جهنده سورۀ الطارق - آیه ۶)

۹- پاک و منزّه است خداوندی که بهترین آفرینندگان است. (سورۀ مؤمنون آیه ۱۴)

۱۰- آفریدیم آدمی را در نیکوترین هیئت (سورۀ التین - آیه ۴). در شروع آیه دراصل سند بجای کلمه (لقد) حرف (و) نوشته شده است.

۱۱- ولقد کرما بنی آدم و حملناهم فی البر والبحر و رزقناهم من الطیبات و فضلناهم علی کثیر ممن خلقنا تفضیلا (بتحقیق، گرامی داشتیم فرزندان آدم را و حرکت دادیم آنها را در بیابان و دریا، و روزی دادیم آنها را از غذاهای پاکیزه و برتر گردانیدیم آنها را بر بسیاری از مخلوق خود. سورۀ الاسراء آیه ۷۲).

۱۲- اشاره است به حضرت محمد صلی الله علیه وآله.

۱۳- نشناختیم تراء، آنگونه که شایسته شناسائی تو است.

۱۴- در مانده و ناتوان شدند، توصیف کنندگان از وصف تو.

و توانا که صعوه مانا، درطی اینمرحله پروبال گشائیم:

ای مگس عرصه سیمرخ نه جولانگه تست

عرض خود میبری و زحمت ما میداری

قادریکه از قدرت بیچون و صنعت از حد افزون، از مشت گلی

آدمی آفرید^{۱۵} و خلقت^{۱۶} آفتاب طلعت: «انی جاعل فی الارض خلیفة»^{۱۷}

پر او پوشانید و از صلب پاک مطهر آن سرور، پیغمبری خلق نمود:

سبب گر وجود محمد نبود نمی گشت موجود یکندی وجود

اما بعد بنا بر نص قاطع و برهان ساطع و آیه کریمه: «وانکحوا-

لایامی منکم والصالحین من عبادکم و امائکم ان یكونوا فقراء یغنمهم

الله من فضله والله واسع علیم»^{۱۸} و حدیث شریف: «النکاح سنتی فمن

رغب عن سنتی فلیس منی»^{۱۹} در اسعد ساعات مقرون بخیر و برکات^{۲۰}

بعقد دائمی و زوجیت همیشگی خود در آورد، جناب فخامت نصاب،

۱۵- اشاره است به آیه شریفه: خلق الانسان من صلصال کالفخار (آفریده

شد آدمی از گل خشکیده . سورة الرحمن - آیه ۱۲) .

۱۶- در اصل سند، بجای (خلعت) کلمه (خلقت) نوشته شده است .

۱۷- و اذ قال ربك للملائكة انی جاعل فی الارض خلیفة (هنگامیکه گفت

پروردگار تو بفرشتگان ، من پدید می آورم در زمین پیشوائی (حضرت آدم را) .

(سورة بقره - آیه ۲۸)

۱۸- ازدواج کنید با زنان بی شوهر و مردان نیک و بندگان و کنیزان خود ،

اگر هم نیازمند باشند ، خداوند آنانرا بی نیاز میکند . همانا خداوند دارای رحمت

و دانش بسیار است . (سورة نور- آیه ۳۲) .

۱۹- ازدواج آئین من است، هرکس از آئین من سرپیچی نماید، از امت

من محسوب نمیشود.

۲۰- با توجه بتاریخ سند، مراسم ازدواج از نظر تیمن و تبرک ، در نیمه

شعبان مقارن تولد حضرت صاحب الزمان برگزار شده است.

کمالات انتساب، نخبه خاندان رسول وزبده دودمان بتول، آقامیرزا سید کاظمخان دکتر، و فقه الله الملك المنان، فرزند ارجمند جناب جلالتمآب اشرف السادات. افلاطون زمان، ارسطوی دوران، آقامیرزا سید محمد حکیم باشی، الملقب بصدرالاطباء زید اقباله، مرنفس نفیس علیاجناب، قمرنقاب، خورشید احتجاب، مریم سیرت، حوا طینت، عاقله بالغه رشیده مختاره بکر، صفرا خانم، دامت خدارتمها، صبیئه مرضیه جناب جلالتمآب اجل اکرم امجد عالی، آقا میرزا حسین خان مجد الممالک، دام اجلاله العالی را بصدوق مقرون الوفاق مبلغ هشتصد تومان وجه جدید الضرب احمدشاهی^{۲۱} ازقرار تفصیل ذیل، علیهذا صدوق مسطور، دینی است ثابت و لازم، منی شائب و طلیبت، رد زوجه مسطوره نماید.

— چهارصد تومان^{۲۲}

یکدانگ ونیم از کل ششصدانگ
محوطه عمارت واقعه در محله
برمند میانده، مشاعا با مهر و
مدخل و متعلقات و منضات بیرونی
و اندرونی و بهاربنده والدناکح
مصالحه بناکح نموده
دویست تومان

کلام الله حمید مجید خطی بخط
میرزا احمد نیریزی^{۲۳}

یکصد تومان

۲۱- در تاریخ عقد و تنظیم قباله، احمد شاه ۱۴ ساله بوده و تقریباً یکسال ونیم از سلطنت وی میگذشته است.

۲۲- با توجه باینکه مبلغ هشتصد تومان صدوق، هم باحروف وهم با عدد سیاق (بالای سطر) بطور واضح و خوانا نوشته شده، معیناً، ذیل همان سطر مبلغ چهارصد تومان دیگر با عدد سیاق نوشته شده است که منظور از این مبلغ معلوم نیست.

۲۳- احمد بن شمس الدین محمد مشهور به میرزا احمد نیریزی خطاط دربار شاه سلطان حسین صفوی در حدود سال ۱۱۰۰ (ه. ق) از نیریز باصفهان مهاجرت

مبذر يكصد من بوزن مساحت زمين
از ملك (ب) ۲۴ از اراضى زيرقلعه
با مهر ومدخل ومتعلقات آن كه
والد مكرم ناكح مصالحه بناكح
نموده .

يكصد و پنجاه تومان

مبذر يكصد من بوزن مساحت زمين
از اراضى موسى آبادگران مشهور
بملك آقانى كه عليا مكرمه والده
مخترمه ناكح مصالحه بناكح نموده،
با مهر و مدخل و متعلقات آن .

يكصد تومان

نقد نقدالمقبوض والمثقود

دويست تومان

مجرى الميه ، دوطسوج ۲۵ كيله ۲۶
آب از قنات بهيجه وامروز دوران ۲۷
مينمايند سهيم آبى و ساير شركاء
كه والد ناكح مصالحه بناكح نموده
پنجاه تومان

← کرد و در این شهر مسکن گزید .

وى در دربار شاه سلطان حسين و نزد علمای عصر خود با احترام می‌زیست و حق‌الکتابت هنگفتی دریافت می‌داشت . چنانکه گویند در مدت عمر خود در حدود شصت هزار تومان صفوی از بهره هنر خود درآمد یافت . مرحوم نیریزی بفضایل اخلاقی و نفسانی مشهور بود . از درآمد خود بمقدار کمی قناعت کرده و بقیه را به نیازمندان انفاق میکرد . در اواخر عمر بزیارت عتبات عالیات مشرف گردید ، در آنجا با وجود کبر سن از کتابت و تحریر باز ننشست . در سال ۱۱۵۲ (هـ . ق) يك نسخه دعای کمیل با زیباترین شیوه خطی خود در نجف اشرف برشته تحریر در آورد که هم‌اکنون در کتابخانه پهلوی موجود است . احمد نیریزی از نظر زیبایی خط سرآمد دوران خود بوده و بسیاری از آثار وی به امر شاه سلطان حسین نوشته شده است (دائرةالمعارف دانش و هنر ص ۵۰۸) .

۲۴- يك كلمه ناخوانا .

۲۵- طسوج (بفتح اول)؛ يك قسمت از ۲۴ قسمت شبانه روز، يك حصه

از ۲۴ گز (فرهنگ عمید) .

طسوج برابر $\frac{1}{4}$ دانگ و علامت آن (ط) است .

ربع یکدانگ را طسوج بدان طای خطی بود علامت آن

(بحر الجواهر ص ۴۱ تألیف سید عبدالوهاب شهشمانی اصفهانی)

۲۶- كيله (مؤنث کیل) = پیمانہ .

۲۷- دوران (گردش) : در آبیاری مزارع و کشتزار، هر يك از شرکاء ، نسبت

و مرزوجه راست اطاعت و انقیاد زوج مرقوم، بحکم: «الرجال قوامون على النساء»^{۲۸} و صیغه مناکحه مبارکه جاری و وافی گردید: «اللهم الف بینهما وطیب نسلهما و ارزقهما رزقاً واسعاً بمحمد و آله الطاهرین»^{۲۹} و كان ذلك» فی پانزدهم شهر شعبان المعظم، سنه یکم هزار و سیصد و بیست و هشت مطابق تاریخ هجری نبوی صلی الله علیه و آله سنه ۱۳۲۸.

بسهام خود، در هفته يك یا چند بار از آب استفاده میکنند، بهمین جهت نوبت آب یاری مزارع، بطور هفتگی یا بیشتر، بین سهامداران آب و زارعین دوران مینماید. (نویسنده).

۲۸- مردان، فرمانروایانند بر زنان (سورة النساء - آیه ۳۸)

۲۹- خداوند پیوند مهربانی، بین آنان ایجاد فرما و پاکیزه گردان نسل ایشانرا و روزی فراوان بآنان عنایت فرما. بحق محمد و خاندان پاکش .

برقی کتابخانہ مدرسہ لیبیا لیبیا

پروہش گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی